

10 Zařízení pro výkon ústavní nebo ochranné výchovy

Zařízení pro výkon ústavní nebo ochranné výchovy poskytují výchovnou péči, předcházejí vzniku nebo rozvoji negativních vlivů na chování dítěte, poskytují pomoc a spolupracují s rodiči nebo zákonnými zástupci a orgány sociálněprávní ochrany dětí. Účelem zařízení je zajistit nezletilé osobě, a to zpravidla dětem ve věku od 3 do 18 let, případně zletilé osobě do 19 let, na základě rozhodnutí soudu náhradní výchovnou péči v zájmu jeho zdravého vývoje, řádné výchovy a vzdělání. S dítětem musí být zacházeno v zájmu plného a harmonického rozvoje jeho osobnosti a s ohledem na potřeby osoby jeho věku. Cílem výchovné péče v zařízení je předcházet vzniku a rozvoji poruch chování dítěte nebo narušení jeho zdravotního vývoje, zmírňovat nebo odstraňovat příčiny nebo důsledky již vzniklých poruch chování a přispívat ke zdravému osobnostnímu vývoji dítěte. Je rozvíjena i citová stránka jeho osobnosti a je umožněno, aby se dítě aktivně účastnilo dění mimo zařízení. Ve všech zařízeních je nepřetržitý celoroční provoz.

Mezi zařízení ústavní výchovy nebo ochranné výchovy patří diagnostický ústav, dětský domov, dětský domov se školou a výchovný ústav. Diagnostický ústav je internátní výchovné zařízení, které z hlediska psychologického a pedagogického komplexně vyšetřuje děti a mládež. Pobyt se realizuje zpravidla po dobu dvou měsíců nebo do doby, kdy proběhne soudní řízení, které pobyt ruší či mění. Během této doby probíhá komplexní diagnostika, na základě které je vypracován individuální program pomoci, obsahující charakteristiku specifických potřeb klienta, návrhy doporučených metod, přístupů a prognózu dalšího vývoje a na jejím podkladě a na základě soudního rozhodnutí jsou děti a mládež dále umísťovány buď zpět do rodiny, nebo do zařízení náhradní rodinné péče. Jedná se o různé typy dětských domovů, dětských domovů se školou a výchovných ústavů. Dětský domov zajišťuje péči o děti zpravidla od 3 do nejvýše 18 let, v případě studia do 26 let, vyžadující občasné vedení a kontrolu. Tyto děti se vzdělávají ve školách, které nejsou součástí dětského domova. Do dětského domova mohou být umístěny i nezletilé matky spolu se svými dětmi. Do dětského domova se školou jsou zařazovány děti nesamostatné a vyžadující stálé vedení a kontrolu. Jeho součástí je i základní škola pro děti, u kterých by docházení do základní školy mimo zařízení nebylo možné či účelné. Do výchovného ústavu jsou umísťovány děti starší patnácti let se závažnými poruchami chování a děti vyžadující soustavnou intenzivní individuální péči. Součástí výchovného ústavu je škola zajišťující dětem středoškolské vzdělávání. Střediska výchovné péče zajišťují preventivně výchovnou péči pro děti, žáky a studenty s rizikem vzniku a vývoje poruch chování. Cílem je předcházet vzniku a rozvoji negativních projevů chování, zmírňovat nebo odstraňovat příčiny nebo důsledky již vzniklých poruch chování a přispívat ke zdravému osobnostnímu vývoji dítěte, přičemž poskytují svou intervenci také rodičům (zákonným zástupcům) nebo škole. Nejčastějším zřizovatelem dětských domovů jsou převážně jednotlivé kraje, výjimečně církve a soukromé subjekty. Dětské domovy se školou a výchovné ústavy zřizuje MŠMT. Většina středisek výchovné péče je součástí některého zařízení pro výkon ústavní nebo ochranné výchovy.

Při inspekční činnosti v těchto zařízeních ČŠI hodnotila naplňování standardů a využívání jejich principů v běžné praxi zařízení. Cílem tohoto hodnocení bylo postihnout hodnoty, které jsou pro dítě v rámci života v zařízení důležité. Jsou jimi zejména vytváření a podpora vztahů s blízkými osobami, naplňování fyzických, ale také psychologických potřeb, zvyšování možností spoluutvářet vlastní život v rámci zařízení i mimo něj, podpora spolurozhodování se, podpora aktivizace rodiny dítěte, snižování separace dětí a dětských skupin vyrůstajících v zařízení od ostatních dětí a lidí, eliminace skupinově založených postupů, které akcentují potřebu „skupiny“ oproti potřebě jednotlivého dítěte, podpora aktivit v zařízení, které rozvíjejí kompetence potřebné pro samostatný život dětí, podpora rozvoje podpůrných aktivit zařízení při přechodu mladých dospělých do samostatného života a další. Všechna navštívená zařízení zapracovala Standardy kvality péče do svého školního vzdělávacího programu a s různým dopadem a kvalitou implementovala do své běžné činnosti.